

УДК 821.161

**КАМП'ЮТАРНЫ ЖАРГОН У МОВЕ ІНЖЫНЕРА-
ПРАГРАМІСТА**

Мяцельскі А. А., старшы выкладчык

Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт

Мінск, Рэспубліка Беларусь

Анотацыя: у артыкуле разглядаецца ўжыванне камп'ютарнага жаргону ў мове сучаснага інжынера-праграміста. Вызначаны асноўныя праблемы канкурэнцыі камп'ютарнага слэнгу і беларускай літаратурнай мовы.

Ключавыя словы: камп'ютарны жаргон, жарганізмы, арга, слэнг, камп'ютарныя тэхналогіі, інжынер-праграміст.

**COMPUTER JARGON IN THE LANGUAGE OF A SOFTWARE
ENGINEER**

Metelsky A. A., senior lecturer

Belarusian National Technical University

Minsk, Republic of Belarus

Summary: the article discusses the use of computer jargon in the language of a modern software engineer. The main problems of competition between computer slang and the Belarusian literary language are identified.

Keywords: computer jargon, jargon, argot, slang, computer technology, software engineer.

У апошні час адзначаецца тэндэнцыя ўжывання ў мове моладзі асаблівых слоў і выразаў, якія адрозніваюцца ад агульнапрынятых нормаў з мэтай самасцвярджэння. Маладыя людзі пачынаюць ужываць у маўленні разнапланавую лексіку, да якой можна аднесці вульгарызмы, жарганізмы. Варта адзначыць, што іх ужыванне хутчэй носіць бяздумны, неўсвядомлены характар.

Тэрмін “жаргон” варта разумець як гаворку адносна адкрытай сацыяльнай ці прафесійнай групы, якая адрозніваецца ад агульнаўжывальнай мовы асаблівым складам слоў і выразаў. Гэтая

ўмоўная мова можа быць зразумелай толькі для асоб пэўнага асяроддзя, у ёй шмат штучных, часам умоўных слоў і выказаў [2, с. 80].

Жаргон імкнецца павялічыць тэмп маўлення, для гэтага ўжываюцца скарачэнні, скарачаныя словы, абрэвіятуры. Нават самі лінгвістычныя тэрміны “жаргон” і “арго” ўсё часцей сталі замяняцца больш кароткім – “слэнг”.

Аднак у цяперашні час назіраецца тэндэнцыя выхаду жаргону за рамкі яго прафесійных ці сацыяльных груп, з аднаго боку, і павелічэнне розніцы паміж літаратурным і слэнгавым маўленнем, з другога боку, што ў немалой ступені звязана з дэмакратызацыяй і нават “вульгарызацыяй” грамадскага жыцця. Жаргон выцясняе рэспектабельнае маўленне не без дапамогі сродкаў масавай інфармацыі і распаўсюджвання масавай культуры, якія накладваюць адбітак на мову ўсёй нацыі.

У XX стагоддзі адбылася тэхнічная рэвалюцыя, прыкметна паскорыўся тэмп жыцця, павялічыўся слоўнікавы запас, бо кожнаму новаму паняццю павінна адпавядаць як мінімум адно слова. Адпаведна, пашыраецца слоўнікавы запас жаргону, дадаліся тысячы новых слоў, якія адлюстравалі палітычныя і сацыяльныя перамены. Новыя словы ўзнікаюць і для таго, каб асвятлыць старыя паняцці.

Маладзёжны жаргон – асобая форма мовы. З пэўнага ўзросту многія з нас акунаюцца ў яе стыхію, але з часам як бы “вынырваюць” на паверхню літаратурнай гутарковай мовы. Сапраўды, нягледзячы на аб’ектыўнае існаванне маладзёжнага слэнгу, з’ява гэта не ўстаялася ў часе, яна з’яўляецца рухомай і зменнай, таму ёсць цяжкасці ў вывучэнні гэтай тэмы.

Гаворка, маўленне належаць да ліку найважнейшых для моладзі сфер жыццядзейнасці. Ад таго, як будуць складвацца адносіны, залежыць фарміраванне будучай асобы. Мова сучаснай моладзі прыводзіць да абурэння настаўнікаў, бацькоў, прадстаўнікоў старэйшага пакалення, якія востра рэагуюць на выразы, што рэжучь вуха.

Акрамя таго, жаргон можна сустрэць ў сродках масавай інфармацыі, пры праглядзе фільмаў, чытанні арыгінальных тэкстаў, слухаючы радыёперадачы або песні сучасных кампазітараў. Але галоўнае, што адбываецца, – гэта вызваленне мовы ад нормаў маралі. Бацькі ператвараюцца ў “шнуркі ў шклянцы”, дзяўчаты – у “чувіх”, “гёрл”, хлопцы – у “браценік”, “пацаны”. Гэтыя словы прыходзяць да нас з іншых моў, хутка прыжываюцца, актыўна выкарыстоўваюцца.

Камп'ютарныя тэхналогіі бурна развіваюцца з другой паловы XX стагоддзя, і, асабліва, масавае ўварванне з сярэдзіны 80-ых на наш рынак персанальных камп'ютараў унесла ў мову вялікую колькасць спецыяльных слоў і выказаў, багатую рознагаліновую тэрміналогію, напрыклад: *сеткавая карта, мікрапрацэсар, аперацыйная сістэма, фарматаванне, інсталяцыя, вінчэстар, піксель, дыялогавае акно*. Многія з гэтых тэрмінаў – англіцызмы, але ёсць і немалая колькасць слоў “айчыннага” паходжання.

Разам з навукай і вытворчасцю, звязанай з камп'ютарамі, на рынак праніклі і віртуальныя забавы: камп'ютарныя гульні. Добрая гульня – складаны арганізм, які патрабуе ад гульца пэўнага прафесіяналізму. Гульні разбіваюцца па тыпах, якія атрымліваюць спецыфічныя назвы, часта патрабуюць шмат спецыяльных тэрмінаў і правілаў для абазначэння розных гульнявых працэсаў: *квест, стратэгічная гульня, авіясімулятар, мультыплэер, дзэзматч, фраг*.

Як і ў любой прафесійнай “мове”, у асяроддзі інжынераў-праграмістаў ды і людзей, так ці інакш звязаных з камп'ютарамі, існуюць і неафіцыйныя абазначэнні тых ці іншых паняццяў, тое, што можна назваць прафесійным “арго” (або жаргонам).

Сярод асноўных спосабаў утварэння жарганізмаў выступае спосаб трансфармацыі якога-небудзь тэрміна, як правіла, полікампанентнага, або таго, які цяжка вымаўляецца.

Тут можна вылучыць:

1) скарачэнне: камп'ютар – *комп*, вінчэстар – *вінт*, макінтош – *мак*;

2) універбацыя: мацярынская плата – *маці*, стратэгічная гульня – *стратэгія*, ролевая гульня – *ралявік*, струйны прынтар – *струйнік*, 3D studio max – *тах*.

Як і ў прафесійнай мове інжынера-праграміста, у жаргоне шмат англійскіх запазычанняў. Часта гэта запазычанні з англійскага камп'ютарнага жаргону: *геймер* – ад англ. жарганізма *gamer* (прафесійны гулец у камп'ютарныя гульні); *смайлік* – смешны тварык, які ўяўляе сабой паслядоўнасць знакаў прыпынку (: –) ад англ. жарганізма *smiley*; *думер* – *doomer* (прыхільнік гульні *Doom*).

“Бацькамі” жарганізмаў могуць выступаць і прафесійныя тэрміны англійскага паходжання, якія ўжо маюць эквівалент у рускай мове: *хард драйв, хард дыск, цяжкі драйв* – *hard drive* (жорсткі дыск), *канэкт* – *to connect* (далучацца), *праграмер* – *праграмер* (праграміст), *юзар* (карыстальнік), *то клік* – *клікаць*.

Граматычнае засваенне беларускай мовай некаторых запазычанняў суправаджаецца іх словаўтваральнай русіфікацыяй: зіп (zip) – *зіпаваць, зазіпаваны, зіпоўскі*, юзар (user) – *юзерскі*.

Запазычанні, аднак, зусім не адзіная крыніца папаўнення слоўніка дадзенай лексічнай сістэмы. Некаторыя словы прыходзяць з жаргонам іншых прафесійных груп, да прыкладу аўтамабілістаў: *чайнік* (пачатковец карыстальнік), *рухавічок* (ядро, “рухавік” праграмы). Гэтае слова яшчэ і семантычна эквівалентна англійскаму аналогу engine (рухавік). Часам працэсар камп’ютара называюць *маторам*, а сам камп’ютар – *машынай*.

Слова *глюк* і словаўтваральны рад ад яго шырока ўжываюцца ў маладзёжным жаргоне, атрымліваюць значэнне “непрадбачаных памылак у праграме або некарэктнай рабоце абсталявання”.

Вельмі прадуктыўны спосаб метафарызацыі. З яго дапамогай былі арганізаваны такія словы, як: *блін* – СД дыск, *пацук* – мыш савецкай вытворчасці, *рэаніматар* – спецыяліст або набор спецыяльных праграм па “выкліку з комы” камп’ютара, праграмае забеспячэнне якога сур’ёзна пашкоджана і ён не ў стане нармальна функцыянаваць.

Шматлікія дзеяслоўныя метафары: *тармазіць* – вельмі павольная работа праграмы або камп’ютара, *зносиць* або *забіваць* – выдзяляць інфармацыю з дыска.

Цікавы рад сінонімаў, звязаных з працэсам парушэння нармальнай работы камп’ютара, калі ён не рэагуе ні на якія каманды, акрамя кнопкі reset. Пра такія камп’ютар кажуць, то ён *павіс, завіс, упаў, паваліўся*. Хоць слова *завісанне* (адбылося завісанне, у выпадку завісання) цяпер ужо можна выключыць з жарганізмаў – яно афіцыйна ўжываецца як тэрмін.

Гэта не адзіны прыклад наяўнасці сінонімаў ў лексіцы жаргону, яшчэ варта адзначыць: камп’ютар – *тачка* – *апарат* – *комп* – *машына*, вінт – *хард драйв* – *хард дыск* – *цяжкі драйв*.

Прадстаўлены і спосаб метаніміі ў працэсе ўтварэння жарганізмаў на прыкладзе слова *жалеза* – у значэнні “камп’ютар, складнікі камп’ютара”, *кнопкі* – у значэнні “клавіятура”.

Можна сустрэць прыклады фразеалагізмаў, матывацыя сэнсу ў якіх зразумелая толькі дасведчанаму: *сіні экран смерці* (тэкст паведамлення пра памылку Windows на сінім фоне перад завісаннем), *камбінацыя з трох пальцаў* ці *паслаць на тры пальцы* (Ctrl-alt-delete –

экстранае зняцце любой запушчанай праграмы), *таптаць батоны* (працаваць на клавіятуры button – кнопкі).

Асаблівае месца ў камп’ютарным жаргоне займаюць словы, якія не маюць семантычнай афарбоўкі. Яны знаходзяцца ў дачыненні да частковай аманіміі з некаторымі агульнанароднымі словамі (марфафанетычныя супадзенні): *лазар* – лазерны прынтар, *вакса* – аперацыйная сістэма VAX, *пянюх* – Pentium, *квак* – гульня Quake.

Многія словы камп’ютарнага жаргону ўтвараюцца па словаўтваральных мадэлях, прынятых у беларускай мове. Прадуктыўным з’яўляецца суфіксальны спосаб: *лятал-к-і*, *стралял-к-і*, *брадзіл-к-і*, *сідз-юк* (кампакт дыск або ўстройства для чытання кампакт дыскаў), *піс-юк* (PC).

Цікавы своеасаблівы фальклор камп’ютаршчыкаў, у якім тэрміналагічная лексіка ўжываецца ў шырокім пераносным сэнсе. Напрыклад, *can’t open* – адмова ад выканання якой-небудзь просьбы. (Паведамленне камп’ютара аб немагчымасці здабывання якога-небудзь файла).

Перазагрузка – скажа камп’ютаршчык, калі ён праз стому аказваецца не ў стане ўспрымаць паступаючую інфармацыю.

Часта можна сустрэць жарты, анекдоты, каламбуры, спецыфічныя менавіта для камп’ютаршчыкаў: вось прыклады з вядомай гульні ГЭГ: *карпарацыя Macrohard* (антонім слова Microsoft), *Гела Бейтс* – (інверсія імя і прозвішча кіраўніка фірмы Microprose Біла Гейтса), “*Гары спаў, але ён ведаў, што па першым шчоўканні мышы ён працнеца*”.

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што слэнг на сённяшні дзень уяўляе сабой досыць своеасаблівую і спецыфічную моўную адзінку. Камп’ютарная жаргонная лексіка актыўная дынамічная сістэма, што абумоўлена незвычайна хуткім прагрэсам камп’ютарных тэхналогій. Відавочна, жаргонная лексіка адлюстроўвае ўсе працэсы, якія адбываюцца ў грамадстве, у тым ліку і самыя непажаданыя. Адзін з такіх працэсаў, на жаль, – зніжэнне агульнай культуры маўлення інжынера-праграміста.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Береговская, Э. М. Молодежный сленг: формирование и функционирование / Э. М. Береговская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – С. 32–41.
2. Грачёв, М. А. Арготизмы в молодежном жаргоне / М. А. Грачёв // Русский язык в школе. – 1996. – № 1. – С. 78–85.

УДК 81'373+811.161.3:004

ФАРМІРАВАННЕ І РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ СПЕЦЫЯЛЬНАЙ ЛЕКСІКІ Ў ГАЛІНЕ СУЧАСНАЙ ІНФАРМАТЫКІ І КАМП'ЮТАРНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ

Пятрова Н. Я., канд. філал. навук, дацэнт,

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Анатацыя: у артыкуле разглядаецца фарміраванне і развіццё беларускай спецыяльнай лексікі ў галіне інфарматыкі і камп'ютарных тэхналогій. Вызначаны асаблівасці такіх лексем у сучаснай беларускай мове.

Ключавыя словы: спецыяльная лексіка, тэрмін, прафесіяналізм, номен, запазычанне, сфера інфарматыкі і камп'ютарных тэхналогій.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE BELARUSIAN SPECIAL VOCABULARY IN THE FIELD OF MODERN COMPUTER SCIENCE AND COMPUTING TECHNIQUES

Petrova N. E., ass. professor, Ph.D (in Philology)

*Belarusian State University of Informatics and Radioelectronics
Minsk, Republic of Belarus*

Summary: the article discusses the formation and development of the Belarusian special vocabulary in the field of computer science and computing techniques. The features of such lexemes in the modern Belarusian language are determined.